

زبان‌شناسی گویش‌های ایرانی

سال ۵، شماره ۱ (بهار و تابستان ۱۳۹۹) شماره صفحات: ۱۰۷ - ۱۳۳

فرانقش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان راجی (رایجی) برزگی

مرضیه صنعتی^۱، مهناز طالبی دستنایی^{۲*}

۱- دانشیار زبان‌شناسی همگانی، پژوهشکده زبان‌شناسی، کتبه‌ها و متون، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری
۲- دانش‌آموخته دکتری زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه الزهرا (س)

چکیده

در تحلیل حاضر بندهایی از زبان رایجی برزگی از منظر دو فرانقش بینافردی و تجربی ارائه می‌شود و قصد بر آن است تا تحلیل‌های معنابینان نظریه نقش‌گرای هلیدی درباره این گونه زبانی سنجیده شوند که مانند بسیاری از گویش‌ها یا زبان‌های محلی تنها دارای صورت گفتاری و محاوره‌ای هستند. بدین منظور، با توجه به فرانقش بینافردی، فاعل، خودایستا و نوع بندها و بر اساس فرانقش تجربی، بسامد و نوع فرایندهای زبان راجی برزگی مورد بررسی قرار می‌گیرند. زبان رایجی (راجی) برزگی از زبان‌های در خطر ایران است که در شهر برزک (۵۰ کیلومتری شهر کاشان) به آن تکلم می‌شود. این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است و داده‌های آن از مصاحبه شفاهی با یک گویشور زن بومی ۸۳ ساله و دو گویشور مرد بومی ۸۲ و ۶۴ ساله برزگی به دست آمده است. نتایج به دست آمده بیان‌گر آن است که از مجموع ۳۵ بند پیاده‌شده از داستان شفاهی با موضوع سیل بزرگ ۶۰ سال پیش این شهر، در فرانقش تجربی فرایند مادی با ۶۶٪ (۲۳ فعل) رخداد، پربسامدترین فرایند است. درصد رخداد سایر فرایندها عبارت است از: رابطه‌ای ۲۰٪ (۷ فعل)، ذهنی ۸٪ (۳ فعل)، فرایند رفتاری ۳٪ (یک فعل)، کلامی ۳٪ (یک فعل) و وجودی ۱۰٪. تحلیل فرانقش بینافردی این بندها نشان می‌دهد که از میان ۳۵ بند، ۳۴ بند خبری و یک بند امری می‌باشد و فاعل در ۳۳ بند غایب و تنها در دو بند فاعل، گوینده بند است. همچنین از ۳۵ فعل موجود در این بندها ۳۳ بند دارای فعل گذشته (۲۸ فعل گذشته ساده و ۵ فعل گذشته استمراری) و ۲ بند دارای زمان حال هستند.

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۸ اسفند ماه ۹۸
پذیرش: ۹ خرداد ماه ۹۹

واژه‌های کلیدی:

مدل نظام‌مند

هلیدی

فرانقش تجربی

فرایند

فرانقش بینافردی

متن روایی

زبان رایجی برزگی

* ایمیل نویسنده مسئول: m.talebi@alzahra.ac.ir

۱. مقدمه

این نوشتار به بررسی و توصیف داده‌های گفتاری زبان راجی شهر بزرگ در چارچوب نظری نقش‌گرای نظام‌مند^۱ هلیدی می‌پردازد. در این نظریه، چهار لایه معنایی متنی^۲، تجربی^۳، بینافردی^۴ و منطقی^۵ مطرح می‌شوند. در رویکرد نقش‌گرا معنا است که صورت‌ها یا ساخت‌های مختلف زبانی را شکل می‌دهد و همچنین معنا همان نقش یا کارکردی است که ساخت‌های زبانی دارند (هلیدی^۶ و متیسن^۷ (۲۰۱۴)، دبیرمقدم (۱۳۹۳)). هدف پژوهش حاضر بررسی کارکرد نظریه نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی در تحلیل فرانتش‌های بینافردی و تجربی بندهایی از زبان راجی بزرگی است و تلاش می‌شود تا تحلیل‌های معنابیان این نظریه برای زبان‌ها یا گویش‌های محلی ایران نیز مورد بررسی قرار گیرند. بدین منظور، پس از بررسی پیشینه‌های مرتبط و تحلیل بندهایی از زبان راجی بزرگی، پاسخ‌هایی برای این پرسش‌ها ارائه می‌شود:

- فاعل، زمان و نوع بندها با توجه به فرانتش بینافردی در بندهای زبان راجی بزرگی چگونه است؟
- بسامد کدام یک از فرایندهای فرانتش تجربی در بندهای مورد بررسی زبان راجی بزرگی بیش‌تر است؟

داده‌های این پژوهش از مصاحبه با سه گویشور بومی بزرگ، دو گویشور مرد ۸۲ و ۶۴ ساله و یک گویشور زن ۸۳ ساله جمع‌آوری شده‌اند. موضوع این مصاحبه سیل بزرگ ۶۰ سال پیش بزرگ است.

1. functional grammar systemic
2. textual
3. experiential
4. interpersonal
5. logical
6. M. Halliday
7. M. Matthiessen

۲. پیشینه پژوهش

در قالب نظریه نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی پژوهش‌های زیادی در ایران و خارج انجام شده‌اند که در این بخش به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود: مهاجر و نبوی (۱۳۷۶) در بررسی شعر از دستور نظام‌مند هلیدی استفاده می‌کند و این نظام دستوری را دستور سازگانی می‌نامد. او در این پژوهش فرانش‌های بینافردی و متنی را در شعر بررسی کرده است. صنعتی (۱۳۸۶) در رساله دکتری خود در بحث زبان علم و اسم‌سازی از نظریه هلیدی برای تبیین واژه‌سازی تخصصی زبان فارسی استفاده کرده است. ابوالحسنی و میرمالک ثانی (۱۳۸۷) به بررسی فرایندهای فرانش تجربی در بندهای چند کتاب درسی دانشگاهی و مقایسه آن‌ها با متون غیردرسی همسان پرداخته‌اند. پهلوان‌نژاد و وزیرنژاد (۱۳۸۸) در چارچوب فرانش بینافردی به بررسی سبکی رمان «چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم» پرداخته‌اند. آن‌ها در این پژوهش پس از بررسی آماری تحلیل داده‌ها به این نتیجه رسیدند که بیش‌ترین زمان به کار رفته در رمان مذکور، زمان گذشته است و برای زمان آینده کاربردی مشاهده نشده است. همچنین وجه خبری بیش‌تر از سایر وجوه به کار رفته و گویای سبک روایی زمان است. اعلائی و همکاران (۱۳۸۹) به بررسی تبادل معنا در کتاب‌های درسی علوم انسانی در چارچوب دستور نظام‌مند نقش‌گرای هلیدی از منظر فرانش بینافردی پرداخته‌اند. بررسی حاصل از پیکره و جامعه آماری ۱۲۰ صفحه از این کتاب‌ها نشان می‌دهد که در این آثار برای انتقال مفاهیم از بندهای خبری با بسامد قابل توجه و بسیار بالایی (بیش از ۸۵ درصد) بهره گرفته شده است. دستجردی کاظمی (۱۳۹۰) ۴۲۰۰ بند خبری ساده و مرکب متعلق به گفتار کودکان فارسی‌زبان را در قالب نظریه نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی بررسی کرد. بازوبندی و صحرايي (۱۳۹۴) در چارچوب دستور نقش‌گرای نظام‌مند به بررسی شیوه تبادل معنا بر اساس معنای بینافردی در گفت‌وگوی بین خداوند متعال در چهار سوره اعراف، حجر، اسرا و ص و نقش آن در ترجمه قرآن می‌پردازند.

رضانی و رستم‌بیک تفرشی (۱۳۹۴) به تحلیل زبان‌شناختی متن کتاب *زبان انگلیسی* سطح هفتم از منظر انواع فرایند (فعل) بر اساس چارچوب فرانش تجربی دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی و متیسن (۲۰۱۴) می‌پردازند. نتایج بررسی شش فرایند مادی، ذهنی، ارتباطی، رفتاری، بیانی و وجودی با استفاده از داده‌های این کتاب نشان می‌دهد که از مجموع ۵۰۹ فرایند

مشاهده‌شده، فرایند رابطه‌ای با ۳۶٪ رخداد پربسامدترین فرایند و فرایند وجودی با وقوع کم‌تر از یک درصد کم‌ترین بسامد را در میان فرایندها داشته است. مصطفوی و صنعتی (۱۳۹۵) معتقدند از منظر نقش‌گرایی نظام‌مند هلیدی علاوه بر بررسی فرانشش‌ها می‌توان به تحلیل سبک‌شناسی آثار ادبی پرداخت، چنان‌چه آن‌ها در پژوهشی فرانشش‌ها و سبک داستان کوتاه «نیمکت روبه‌روی زویا پیرزاد را تحلیل و بررسی کردند.

صفایی‌اصل (۱۳۹۸) به توصیف رفتارهای رده‌شناختی بندهای مادی در زبان فارسی با توجه به تعمیم‌های رده‌شناختی هلیدی و متیسن (۲۰۰۴) پرداخته است. محمدی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی، با روشی توصیفی-تحلیلی به بررسی شیوه تبادلی معنای جملات قصار نهج البلاغه بر پایه دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی و به طور خاص فرانشش بینافردی پرداخته‌اند. نتیجه تحلیل‌های این پژوهش نشان می‌دهد که قطبیت در بیش از ۷۰٪ بندها مثبت است؛ بار مثبت کلام می‌تواند نقش مؤثری در استحکام رابطه بینافردی ایفا کند.

عابدین و دبیرمقدم (۱۳۹۹) به بررسی و مقایسه چگونگی بازنمایی وجه فعلی در مقدمه شاهنامه ابومنصوری ذیل آراء و بخش‌بندی جلد دوم خانلری (۱۳۵۳) و مبانی نظری دستور نقش‌گرای هلیدی (هلیدی و متیسن، ۲۰۰۴، ۲۰۱۴) پرداخته‌اند. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که علی‌رغم تمایز در دو نگرش مذکور، وجه فعلی در هر دو رویکرد از طریق بن فعلی مبتنی بر زمان (بن ماضی و مضارع) و عناصری که در تصریف فعل به کار می‌روند (منضمات فعلی یا همان اجزای پیشین و پسین فعل) بازنمایی می‌شود.

۳. مبانی نظری و روش‌شناختی

از آن‌جا که این نوشتار بر تحلیل بندهای زبان راجی برزگی بر اساس دو فرانشش تجربی و بینافردی تمرکز دارد، در این بخش به بررسی این دو فرانشش پرداخته می‌شود.

۳-۱. فرانشش تجربی

بر پایه این فرانشش، از زبان برای صحبت کردن در مورد تجربیات خود از جهان (جهان بیرون ذهن و جهان درون ذهن) استفاده می‌شود و رویدادها، حالت‌ها و عناصر دخیل توصیف

۱۱۱ فرانقش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان راجی (رایجی) بررژکی مرضیه صنعتی

می‌شوند. هنگام تحلیل متن از نقطه نظر تجربی، توجه به این نکته ضروری است که چه نوع فرایندی در حال وقوع است. از آن جا که در این فرانقش فرایند در مرکز توجه قرار دارد، این نوع معنی، تجلی حوزه کلام است. این فرانقش شامل سه فرایند اصلی [مادی^۱، رابطه‌ای^۲ و ذهنی^۳] و سه فرایند فرعی [رفتاری^۴، کلامی^۵ و وجودی^۶] است. در این فرایندها شرکت‌کنندگانی نیز حضور دارند که در هر فرایند با نام‌هایی مشخص شده‌اند (تامسون^۷، ۱۹۹۷: ۵۶). در جدول (۱) این روابط به طور خلاصه نشان داده می‌شوند:

جدول (۱) انواع فرایندهای فرانقش تجربی

نام فرایند	توضیح و مثال	شرکت‌کنندگان
فرایند مادی	این نوع فرایند رخداد حادثه یا انجام کاری را نشان می‌دهد (هلیدی و متیسن، ۲۰۱۴: ۲۲۴). مثال: اعمال فیزیکی مانند دویدن، پرتاب کردن، خراش دادن، پختن، نشستن و...	عامل ^۸ ، هدف ^۹
فرایند ذهنی	فرایند ذهنی با دنیای درونی ذهن سر و کار دارد و تجربه ما از جهان بر مبنای آگاهی مان را نشان می‌دهد (هلیدی و متیسن، ۲۰۱۴: ۲۴۵). مثال: فکر کردن، تصور کردن، دوست داشتن، احساس کردن، نگران بودن، ترسیدن و...	حس‌گر ^{۱۰} و پدیده ^{۱۱}
فرایند رابطه‌ای	در فرایند رابطه‌ای ارتباط میان دو مفهوم برقرار می‌شود، این فرایند با توجه به تفاوت‌های دستوری خود به دو گروه تقسیم می‌شود: الف) فرایند رابطه‌ای ویژگی‌بنیان ^{۱۲}	حامل ^{۱۶} و ویژگی ^{۱۷}

1. material
2. relational
3. mental
4. behavioral
5. verbal
6. existential
7. J. Thomson
8. actor
9. goal
10. senser
11. phenomenon
12. attributive relational process
16. carrier
17. attribute

۱۱۲ فرآینقش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان راجی (رایجی) برزگی مرضیه صنعتی

نام فرایند	توضیح و مثال	شرکت‌کنندگان
	شامل سه دسته تأکیدی ^۱ ، موقعیتی ^۲ و ملکی ^۳ است.	
	ب) فرایند رابطه‌ای شناسایی ^۶ در این فرایند هدف، شناسایی یک ماهیت بر حسب ماهیت دیگر است (هلیدی و متیسن، ۲۰۱۴: ۲۵۹).	شناسا ^۷ و شناخته ^۸
فرایند کلامی	فرایند کلامی در مرز بین فرایند ذهنی و رابطه‌ای قرار دارد و افعال مربوط به گفتن ^۹ را در بر می‌گیرد (هلیدی و متیسن، ۲۰۱۴: ۳۰۲).	گوینده ^{۱۰} ، دریافت‌کننده ^{۱۱} ، هدف، کلام ^{۱۲} ، موضوع ^{۱۳}
فرایند رفتاری	فرایند رفتاری مشخصات مشترکی از فرایندهای مادی و ذهنی را دارد. به عبارت دیگر تا حدی شبیه فرایند مادی و تا حدی شبیه فرایند ذهنی است. مثال: رفتار فیزیکی و روانی انسان مانند نفس کشیدن، سرفه کردن، خندیدن، خیره شدن، گریه کردن، اخم کردن و... (هلیدی و متیسن، ۲۰۱۴: ۳۰۱).	رفتارگر ^{۱۴}
فرایند وجودی	فرایند وجودی نشان می‌دهد چیزی وجود دارد یا اتفاق می‌افتد. مثال: بودن (وجود داشتن)، (هلیدی و متیسن، ۲۰۱۴: ۳۰۷).	موجود ^{۱۵}

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. intensive
2. circumstantial
3. possessive
6. identifying relational process
7. identifier
8. identified
9. saying verbs
10. sayer
11. receiver
12. verbiage
13. matter
14. behaver
15. existent

۲-۳. فرانقش بینافردی

در چهارچوب این فرانقش، از زبان برای تعامل با دیگر افراد، برقراری رابطه و حفظ این رابطه با آن‌ها، تحت تأثیر قراردادن رفتار سایرین، بیان دیدگاه شخصی خود و درک یا تغییر دیدگاه‌های دیگران استفاده می‌شود. در این نوع فرانقش، فاعل است که اهمیت دارد (هلیدی و متیسن، ۲۰۱۴: ۱۴۰-۱۴۲). عمده‌ترین هدف تعامل ارائه‌دادن و دریافت کردن است؛ بر این اساس آن‌چه در این فرانقش مورد بررسی قرار می‌گیرد، نحوه تعامل بین گوینده یا نویسنده با مخاطب است.

از منظر فرانقش بینافردی / میان فردی ساختمان جمله به دو بخش وجه^۱ و باقی‌مانده^۲ تقسیم می‌شود. وجه عنصری است که در ساختمان بند بسیار موثر است و شامل فاعل^۳ و عنصر خودایستا^۴ می‌باشد. باقی‌مانده، یا سازه‌های دیگر بند، عبارت‌اند از فعل‌واژه^۵، متمم^۶ و ادات / افزوده^۷ (هلیدی، ۲۰۰۴: ۱۰۷). عنصر وجه اصلی‌ترین عنصر بند در تبادل نقش اطلاعات است. خود وجه از فاعل (که یک گروه اسمی / ضمیر است) و زمانداری / عنصر زماندار (که بخشی از گروه فعلی است) تشکیل می‌شود (هلیدی و متیسن، ۲۰۱۴: ۱۳۸-۱۳۹).

۳-۳. درباره زبان راجی برزگی

«رایجی»، «راجی» یا «دهی» نامی است که گویشورانی در بخش‌ها و روستاهای اطراف کاشان به زبان محلی خود اطلاق می‌کنند (راسخ‌مهند، ۱۳۹۱). این گویش از گویش‌های مرکزی ایران از دسته شمال غربی است (کلباسی، ۱۳۸۸: ۱، دبیرمقدم، ۱۳۹۳: ۹۶). ریشه زبان‌های ایرانی شمال غربی از زبان‌های باستانی است که در سرزمین ماد و پارت (شمال و شمال غربی

1. mood
2. residue
3. subject
4. finite element
5. predicator
6. complement
7. adjunct

فلات ایران) رایج بوده و واژه راجی برگرفته از نام پایتخت ماد باستان است (کلانتر ضرابی، ۱۳۷۸: ۴۶۳).

رایجی برزکی (برزک: شهری در ۵۰ کیلومتری شهر کاشان) از شاخه‌های گویش مرکزی ایران است که از ویژگی‌های منحصر به فردی برخوردار است. این گویش که به نام‌های راجی و راژی نیز معروف است، گویشی است که بقایای آن در منطقه تیمره از مناطق مرکزی ایران و در شهرها و روستاهای نزدیک کاشان چون ابوزیدآباد، نراق، قهرود، بادرود، برزک و در دلیجان، محلات، نراق، میمه، جوشقان قالی صحبت می‌شد و اکنون بقایای آن فقط در بعضی از این مناطق برجای مانده است (برجیان^۱، ۲۰۰۹). زبان‌های ارمنی یا بلوچی، گیلکی و نیشابوری و سمنانی از نزدیک‌ترین زبان‌ها به راجی هستند (کرانکه^۲، ۱۹۷۶ و یارشاطر^۳، ۱۹۷۴).

گویش رایجی در سه روستای اطراف برزک (ویدوج، ویدوجا و آزار) نیز صحبت می‌شود اما تفاوت‌هایی در آواها و واژه‌ها با گویش برزکی دارد. از میان هفت محله برزک، تنها عدّه معدودی این گویش را می‌دانند چنان‌چه در محله مصلا تکلم به این گویش متداول‌تر است. صادقی (۱۳۹۳) و برجیان (۲۰۰۹) براین باورند که این گویش در حال از بین رفتن است. خانواده‌ها ترجیح می‌دهند تا به فارسی صحبت کنند، آموزش مدارس و زبان مدارس نیز فارسی است. این‌ها عواملی هستند که موجب می‌شوند حیات این گویش در خطر باشد.

۳-۴. روش پژوهش

این پژوهش به تحلیل فرانش‌های ۳۵ بند از زبان راجی برزکی از منظر نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی می‌پردازد. داده‌های این پژوهش از مصاحبه با سه گویشور بومی برزک، دو گویشور مرد ۸۲ و ۶۴ ساله و یک گویشور زن ۸۳ ساله، جمع‌آوری شده‌اند. زبان اول این گویشوران راجی برزکی است و هیچ مشکل ذهنی و جسمی ندارند.

1. H. Borjian
2. K. Krahnke
3. E. Yarshater

موضوع اصلی برای مصاحبه «سیل سال ۱۳۳۵ بزرگ» بود که با نشان دادن عکس‌هایی از سیل و اوضاع روستا بعد از سیل، فضا برای صحبت در این زمینه فراهم شد. در ادامه بندهایی از این مصاحبه همراه با تجزیه و تحلیل آن‌ها به تناسب فرانش‌ها و فرایندها ارائه می‌شود.

۴. تحلیل داده‌ها

پژوهش حاضر به توصیف و تحلیل فرانش‌های بینافردی و تجربی بند ۳۵ از زبان راجی بزرگی می‌پردازد. به دلیل محدودیت در حجم مقاله تنها ۲۶ بند از ۳۵ بند داستان سیل در این بخش ذکر می‌شوند. چارچوب نظری این مطالعه، دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی است. پس از گردآوری داده‌ها، پیاده‌سازی و آوانویسی جمله‌ها، اجزای جمله به همراه معنای فارسی به تناسب فرانش‌ها و فرایندها در جدول‌هایی مشخص می‌شوند.

۴-۱. تحلیل فرانشی برخی بندها

۱. شصت سال پیش بزرگ در ماه تیر، یک سیل خیلی بزرگ آمد.

بند	æst sal-e [pɪf]	bærzoqa	ru tir-e ma	ē sæyl-e xeyli gorda	∅	bæ- m-æ
فرانش	سال پیش	بزرگ	در ماه تیر	یک سیل خیلی بزرگ	خودایستا (گذشته)	آمد (گذشته)
بینافردی	ادات موقعیتی	ادات موقعیتی	ادات موقعیتی	فاعل	ساده، مثبت قطعیت ^۱	فعل‌واژه
				وجه		
تجربی	موقعیت	موقعیت	موقعیت	هدف		فرایند مادی

عامل در جمله شماره (۱) وجود ندارد، زیرا پدیده‌هایی مانند طوفان، سیل و زلزله را می‌توان به عنوان هدف و محصول ناشی از عاملیت فرایندهای طبیعی در نظر گرفت.

۱. در بخش خودایستا سه مؤلفه زمان، مثبت یا منفی بودن و قطعیت یا عدم قطعیت جای دارد.

۱۱۶ فرانتش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان راجی (رایجی) برزگی مرضیه صنعتی

۲. این سیل همه باغها و زمینها رو از بین برد.

فرانتش	بند	ne sæyl- e	pak ræz-un o zæmin- un-ef	xerab bækæ
	این سیل	همه باغها و زمینها	خودایستا (گذشته، مثبت، +)	از بین برد.
بینافردی	فاعل	متمم	قطعیت)	فعل‌واژه
	ه	وچ	باقیمانده	ه
تجربی	عامل	هدف	فرایند مادی	

۳. سیل چهل نفر را برد.

فرانتش	بند	sæyl-æ	ʃel adæm	bæ-ʃ bæ
	سیل	چهل نفر را	خودایستا (گذشته، مثبت، قطعیت)	برد
بینافردی	فاعل	متمم	وچ	فعل‌واژه
	ه	باقیمانده	فرایند مادی	ه
تجربی	عامل	هدف		

۴. باران سه روز پشت سر هم آمد.

فرانتش	بند	varu	se ru	homde pæy sær	æte- mæ
	بارون	سه روز	پشت سر هم	خودایستا (گذشته، مثبت، قطعیت)	آمد
بینافردی	فاعل	ادات موقعیتی	ادات موقعیتی	وچ	فعل‌واژه
	ه	باقیمانده	موقعیت	فرایند مادی	ه
تجربی	هدف	موقعیت	موقعیت		

عامل ایجادکننده باران نیز ابر یا طبیعت است. بنابراین در نمونه (۴) «باران» هدف در نظر گرفته شده است.

۱۱۷ فرانش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان راجی (رایجی) برزگی مرضیه صنعتی

۵. من کوچک بودم.

فرانش	بند	mæ	buʃful	bod-om
	من	کوچک	خودایستا (+ گذشته، مثبت)	بودم
بینافردی	فاعل	متمم	قطعیت)	فعل‌واژه
	هـ	وـ	باقی مانده	
تجربی	حامل	ویژگی	فرایند رابطه‌ای (ویژگی بنیان)	

۶. مادربزرگ کمی آرد خمیر کرد....

فرانش	بند	dʒudʒun	e zæɾæ art-e	sereʃt
	مادربزرگ (ننه جون)	کمی آرد	خودایستا (گذشته، مثبت)	خمیر کرد
بینافردی	فاعل	متمم	+قطعیت)	فعل‌واژه
	هـ	وـ	باقی مانده	
تجربی	عامل	هدف	فرایند مادی	

۷. ...و (ننه جون) نان پخت.

فرانش	بند	vo	∅	nun-eʃ	bæ-pod
	و (محدوف) ننه جون	نان	نانه	خودایستا (گذشته، مثبت)	پخت
بینافردی	ادات ربطی	فاعل	متمم	قطعیت)	فعل‌واژه
	هـ	وـ	باقی مانده		
تجربی	عامل	هدف	فرایند مادی		

۱۱۸ فرانش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان راجی (رایجی) برزگی مرضیه صنعتی

۸. آسمان ابری شد.

بند	asemu	ævr-i	bæ-bo
فرانش	آسمان	ابری	خودایستا
	فاعل	متمم	فعل‌واژه (گذشته، مثبت قطعیت)
بینافردی	هـ	وـ	
	باقی‌مانده		
تجربی	حامل	ویژگی	فرایند رابطه‌ای (تأکیدی)

۹. مادرمان غصه برادرمان را می‌خورد...

بند	nænæ-mun	qose	dæw-mu	fæx-æ
فرانش	مادرمان	غصه	برادرمان	خودایستا
	فاعل		متمم	فعل‌واژه (گذشته، مثبت، مستمر)
بینافردی	هـ		وـ	
	باقی‌مانده			
تجربی	حس‌گر	پدیده	فرایند ذهنی: غصه می‌خورد	

۱۰. .... که صحراست.

بند	∅	∅	sæhra	debo
فرانش	(که)	(برادرم)	(دز) صحرا	خودایستا (حال، مثبت)
	ادات ربطی	(فاعل)	ادات موقعیتی	فعل‌واژه
بینافردی	هـ		وـ	
	باقی‌مانده			
تجربی	حامل	موقعیت	فرایند رابطه‌ای	

۱۱۹ فرانش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان راجی (رایجی) برزگی مرضیه صنعتی

۱۱. مادرم مدام به پدرمان می‌گفت،

بند	hæi	nænæ-mun	be baba-mun	shæw
فرانش	مدام	مادرمان	به پدرمان	خودایستا می‌گفت (گذشته)
	ادات موقعیتی	فاعل	ادات	استمراری مثبت)
بینافردی		هـ		وـ
			باقی مانده	
تجربی	موقعیت	گوینده	گیرنده	فرایند کلامی
			نقل	

۱۲. مرد کاری بکن.

بند	meræ	∅	kar-i bæ-k-æ
فرانش	مرد	تو (محدوف)	کاری بکن خودایستا (گذشته، مثبت)
		فاعل	فعل‌واژه
بینافردی		وجه	باقی مانده
تجربی		عامل	فرایند مادی
			نقل شده

۱۳. من دلم شور می‌زند (آرام و قرار ندارم).

بند	mæ	delem	yuf æ-pæx-uye.
فرانش	من	دلم	شور می‌زند خودایستا (حال، استمراری مثبت)
	فاعل	متمم	فعل‌واژه
بینافردی	هـ		وـ
			باقی مانده
تجربی	حس‌گر	پدیده	فرایند ذهنی

۱۲۰. فرانش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان راجی (رایجی) برزگی مرضیه صنعتی

۱۴. شب دوست‌های بابایم برادرم را آوردند.

بند	fæwe	ræfiq-un baba-mun	mun-dæw	bæ-fward
فرانش	شب	دوست‌های بابایم	برادرم را	خودایستا
بینافردی	ادات	فاعل	متمم	(گذشته، مثبت، قطعیت)
موقعیتی	موقعیتی	هـ	وـ	وـ
باقی‌مانده				
تجربی	موقعیت	عامل	هدف	فرایند مادی

۱۵. یک مدتی که باران آمد، سیل شروع شد.

بند	e pare-yi	∅	varu	bæ-m-æ	sæyl	rah-i bæ-bo
فرانش	یک مدتی	که	باران	خودایستا	سیل	خودایستا
بینافردی	ادات	(محدوف)	فاعل	(گذشته، مثبت)	فاعل	(گذشته، مثبت)
موقعیتی	موقعیتی	ادات ربطی	وـ	وـ	وـ	وـ
باقی‌مانده				باقی‌مانده		
تجربی	موقعیت	هدف	فرایند مادی	عامل	فرایند مادی	فرایند مادی

۱۶. درخت گردوی بزرگ مثل پَرِ کاه روی سیل می‌رفت.

بند	deræx gerdu gordæ	æyne pær-e-ka	du sæyl-æ	æ-fo
فرانش	درخت گردوی بزرگ	مثل پر کاه	روی سیل	خودایستا
بینافردی	فاعل	ادات موقعیتی	ادات موقعیتی	(گذشته، استمراری، مثبت)
موقعیتی	هـ	وـ	وـ	وـ
باقی‌مانده				
تجربی	عامل	موقعیت	موقعیت	فرایند مادی

۱۲۱ فرانش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان راجی (رایجی) برزگی مرضیه صنعتی

۱۷. سیل گوسفندها و بره‌های‌شان را می‌برد.

بند	mifun o væri-y-o-fun	sæyl	fæv-æ
	گوسفندها و بره‌های‌شان	سیل	خودایستا (گذشته، استمراری)
فرانش			
بینافردی	متمم	فاعل	مثبت فعل‌واژه
	وجه		
باقی‌مانده			
تجربی	هدف	عامل	فرایند مادی

معمولاً در بندهای فرانش تجربی ابتدا عامل و سپس هدف ذکر می‌شود، اما در این بند نشاندار این ترتیب متفاوت است.

۱۸. بابایم آمد خانه‌مان.

بند	baba-m	bæ-m-æ	kiya-mu
	بابایم	خودایستا (گذشته، مثبت، قطعیت)	آمد ادات موقعیتی
فرانش			
بینافردی	فاعل	فعل‌واژه	موقعیتی
	وجه		
باقی‌مانده			
تجربی	عامل	فرایند مادی	موقعیت

۱۹. خانه‌های مسیر سیل خراب شد.

بند	kiya-y-i ra sæyl	xærab bæ-b-o
	خانه‌های مسیر سیل	خودایستا (گذشته، مثبت، قطعیت)
فرانش		
بینافردی	فاعل	فعل‌واژه
	وجه	
باقی‌مانده		
تجربی	هدف	فرایند مادی

۱۲۲ فرانقش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان راجی (رایجی) برزگی مرضیه صنعتی

در این جمله خانه‌های مسیر سیل به عنوان هدف در نظر گرفته شده‌اند، زیرا در واقع عاملی (سیل) باعث وقوع چنین فرآیندی بر روی خانه‌ها شده است. در واقع صرف اولین عنصر بودن در جمله، ملاکی برای عامل بودن نیست.

۲۰. مردم آب خوردن هم نداشتند.

بند	mærdo	u bæ-xær-d-æn-fun	ju	næ-funda
فرانقش	مردم	آب خوردن	هم	خودایستا (گذشته، منفی)
بینافردی	فاعل	متمم	ادات	فعل‌واژه
	هـ		وچـ	
			باقی مانده	
تجربی	مالک	مملوک	فرایند رابطه‌ای ویژگی‌بنیان، ملکی	

۲۱. همه (مردم) ناراحت بودند که چکار کنند.

بند	hæme	qose-dar	bud-æn	ʃe	kæræn-dæ
فرانقش	همه	ناراحت	خودایستا (گذشته، مثبت)	بودند	چه (کاری)
بینافردی	فاعل	متمم	متمم	فعل‌واژه	فعل‌واژه
	هـ			وچـ	
			باقی مانده		
تجربی	حامل	ویژگی	فرایند رابطه‌ای و مطابقت فریبگی ویژگی بنیان، تأکیدی	هدف	فرایند مادی

۲۲. بچه‌ها از گرسنگی و تشنگی گریه می‌کردند.

بند	væʃiyion	veʃe-g-i o teʃe-g-i de	æ-bormadæn-dæ.
فرانقش	بچه‌ها	از گرسنگی و تشنگی	گریه می‌کردند
بینافردی	فاعل	ادات	فعل‌واژه
	هـ		وچـ
			باقی مانده
تجربی	رفتارگر	دامنه	فرایند رفتاری

۱۲۳ فرانقش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان راجی (رایجی) برزگی مرضیه صنعتی

۲۳. تا این که بعد از ۳ روز کمک‌های دولت از تهران رسید.

بند	ta nenke	bæd e 3 ruz	komæk-une dæwlæt	terun de	bæ-ræs-æ
فرانقش	تا این که	بعد از ۳ روز	کمک‌های دولت	از تهران	خودایستا (گذشته، مثبت)
بینافردی	ادات	ادات	فاعل	ادات	فعل‌واژه
			هـ	وـ	
			باقی مانده		
	تجربی	موقعیت	موقعیت	موقعیت	فرایند مادی

۲۴. غذا و لباس به مردم دادند.

بند	nun o ræxt-e	fun-be mærdom	da
فرانقش	غذا و لباس	به مردم	خودایستا (گذشته، مثبت)
بینافردی	فاعل	ادات	فعل‌واژه
	هـ	وـ	
		باقی مانده	
	تجربی	موقعیت	موقعیت

۲۵. مردم خوشحال شدند.

بند	mærdo	xofal	bæ-bod-ændæ
فرانقش	مردم	خوشحال	خودایستا (گذشته، مثبت)
بینافردی	فاعل	متمم	فعل‌واژه
	هـ	وـ	
		باقی مانده	
	تجربی	حامل	فرایند رابطه‌ای ویژگی‌بنیان (تأکیدی)

۲۶. پیرزن‌ها و پیرمردها بعد از شصت سال آن روز را به خوبی به یاد می‌آورند.

بند	piremerd-un o pirejæn- iyun	bæde fæs sal	u ruzæ	xüb	virfunæ.
فرانش	پیرمردها و پیرزن‌ها	بعد از شصت سال	آن روز را	خوب	خودایستا (حال، مثبت)
بینافردی	فاعل	ادات موقعیتی	متمم	ادات	فعل‌واژه
	—			وج—	
باقی مانده					
تجربی	حس‌گر	موقعیت	پدیده	ادات	فرایند ذهنی

در ادامه به تحلیل داده‌های بندهای زبان راجی برزگی از منظر دو فرانش بینافردی و تجربی پرداخته می‌شود. درصد فراوانی داده‌ها به تفکیک فرانش‌های بینافردی و تجربی در قالب جدول و نمودار به صورت مقایسه‌ای و تحلیلی ارائه می‌شود.

۲-۴. تحلیل جملات از منظر فرانش بینافردی

تحلیل فرانش بینافردی این جملات نشان می‌دهد که از میان ۳۵ بند ارائه‌شده به زبان رایجی برزگی، ۳۴ بند خبری هستند و یک بند دارای فعل امری و فاقد بند پرسشی است (نمودار (۱)). دلیل کاربرد پایین بندهای امری و عدم کاربرد بندهای پرسشی این است که داستان روایی و به صورت گزارشی از یک واقعه است.

نمودار (۱) درصد فراوانی انواع بند در داستان زبان راجی

در میان فعل‌های ۳۵ بند این داستان، ۲۸ بند (۸۰٪) دارای فعل زمان گذشته ساده، ۵ بند (۱۴٪) دارای فعل گذشته استمراری و ۲ بند (۶٪) دارای فعل زمان حال (استمراری) هستند. بسامد بالای فعل‌های گذشته (۸۰٪) در این داستان به دلیل سبک روایی داستان از زمان گذشته است.

نمودار (۲) درصد فراوانی انواع فعل‌ها در بندهای داستان

۱۲۶ فرانش‌های بینافردی و تجربی در متن روایی زبان رایجی (رایجی) برزگی مرضیه صنعتی

از میان ۳۵ بند بررسی شده، فاعل در ۳۳ بند غایب بوده است؛ یعنی حتی اگر روایت کننده در جریان داستان (ماجراهای سیل) بوده است، داستان را به عنوان سوم شخص غایب از داستان تعریف کرده است و تنها در ۲ مورد فاعل و گوینده یکسان بوده‌اند. از میان ۳۵ بند داستان تنها یکی از فعل‌ها دارای قطبیت منفی و ۳۴ فعل دارای قطبیت مثبت هستند. همچنین کاربرد تعداد فعل‌های کمکی در بخش وجه نیز بسیار کم بود که نشان دهنده قطبیت و اطمینان راوی از حقیقت بودن داستان است. باید توجه داشت که وجود افعال کمکی مانند داشتن، خواستن و شدن در بخش وجه موجب کاهش میزان قطبیت در وجه می‌شود.

نمودار (۳) درصد فراوانی قطبیت منفی و مثبت فعل‌ها در بندها

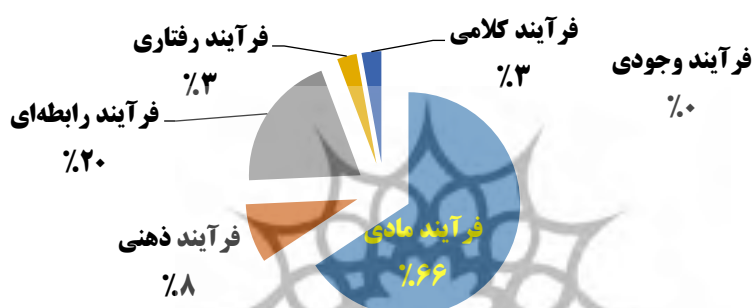
جدول (۳) تعداد انواع فاعل، زمان و نوع بندها را در داستان شفاهی زبان رایجی برزگی نشان می‌دهد.

جدول (۳) فراوانی انواع فاعل، زمان و نوع بند در جملات رایجی برزگی

فرانش بینافردی	فاعل			قطبیت		نوع بند						
	گوینده	شونده	غایب	مثبت	منفی	گذشته	حال	آینده	خبری	پرسشی	امری	پیشنهاد
بند ۳۵ از داستان	۲	-	۳۳	۳۴	۱	۳۳	۲	-	۳۴	-	۱	-

۳-۴. تحلیل جملات از منظر فرانش تجربی

نمودار (۳) درصد فراوانی فرایندهای فرانش تجربی را در ۳۵ جمله زبان رایجی برزگی نشان می‌دهد. از مجموع ۳۵ بند در داستان شفاهی دربارهٔ سیل ۶۰ سال پیش این شهر، فرایند مادی با ۶۶٪ (۲۳ فعل) رخداد پربسامدترین فرایند است. درصد رخداد سایر فرایندها عبارت است از: رابطه‌ای ۲۰٪ (۷ فعل)، ذهنی ۸٪ (۳ فعل)، رفتاری ۳٪ (۱ فعل)، کلامی ۳٪ (۱ فعل) و فرایند وجودی ۰٪.

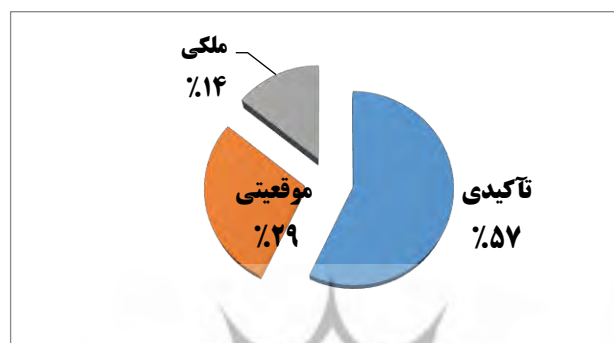
نمودار (۳) درصد فراوانی فرایندهای فرانش تجربی

تعداد قابل توجهی از فعل‌ها در بندها نشان‌دهندهٔ فرایند مادی است. به نظر می‌رسد صحبت دربارهٔ سیل و پیامدهای چنین سیل ویرانگری با فرایندهای مادی بهتر بازگو می‌شود. نمودار (۳) و جدول (۴) فراوانی فرایندهای تجربی را در ۳۵ بند زبان رایجی برزگی نشان می‌دهند.

جدول (۴) فراوانی انواع فرایندهای فرانش تجربی در جملات رایجی برزگی

فرایند بندها	مادی	ذهنی	رابطه‌ای		رفتاری	کلامی	وجودی
			تأکیدی	موقعیتی			
فراوانی فرایندها	۲۳	۳	۴	۲	۱	۱	۰

نمودار (۴) فراوانی انواع فرایندهای رابطه‌ای ویژگی‌بنیان را نشان می‌دهد، این فرایندها در ۷ بند مشاهده شدند که فرایند تأکیدی با ۵۷٪ در ۴ بند، فرایند موقعیتی با ۲۹٪ در ۲ بند و فرایند ملکی با ۱۴٪ تنها در یک بند وجود داشت.

نمودار (۴) فراوانی انواع فرایندهای رابطه‌ای ویژگی‌بنیان

۵. بحث و نتیجه‌گیری

بررسی زبان‌ها و گویش‌های محلی و بومی در معرض خطر دارای اهمیت ویژه‌ای است. در این پژوهش علاوه بر ثبت و ضبط برخی از داده‌های گویشی برزگی، این داده‌ها با یکی از نظریه‌های مهم در دنیای علم زبان‌شناسی سنجیده شد. از آنجایی که بیش‌تر گویش‌ها دارای فرم نوشتاری نیستند و به صورت گفتاری و محاوره‌ای کاربرد دارند، کم‌تر با این نظریه بررسی می‌شوند، بنابراین شاید بتوان گفت یکی از امتیازات این پژوهش علاوه بر تمرکز بر موضوع گویشی، بررسی داده‌های آن با نظریه‌ی هلیدی است که طی آن دیده شد که مسائل سبکی در بیان داستان گویشی با استفاده از فرانش‌های این نظریه قابل تبیین است.

سبک‌شناسی لایه‌ای یکی از روش‌های سبک‌شناختی است و سبک‌شناسی واژگانی با تکیه بر مقوله‌ی فعل که مورد تأمل پژوهش حاضر بوده است، یکی از لایه‌های مطرح در این نوع سبک‌شناسی است. با بررسی‌های آماری که بر روی ۳۵ بند از داستان شفاهی به زبان راجی درباره‌ی سیل برزک انجام شد، نتایج زیر به دست آمد.

در فرانش بینافردی مفاهیمی چون ساختار وجهی (شامل فاعل و جزء خودایستا) و باقی‌مانده (فعل‌واژه، متمم و انواع ادات) مورد توجه قرار گرفت. تحلیل فرانش بینافردی این

جملات نشان می‌دهد که از میان ۳۵ بند ارائه‌شده به زبان رایجی برزکی، ۳۴ بند، خبری و یک بند امری است. در میان افعال ۳۵ بند این داستان، ۲۸ بند (۸۰٪) دارای فعل زمان گذشته ساده، ۵ بند (۱۴٪) دارای فعل گذشته استمراری و ۲ بند (۶٪) دارای فعل زمان حال (استمراری) است. بسامد بالای فعل‌های گذشته (۸۰٪) در این داستان به دلیل سبک روایی داستان از زمان گذشته است.

در فرانش تجربی انواع فرایند مادی، ذهنی، رابطه‌ای، رفتاری، کلامی و رابطه‌ای مورد بررسی قرار گرفت. از مجموع ۳۵ بند در داستان شفاهی درباره سید ۶۰ سال پیش این شهر، در فرانش تجربی، فرایند مادی با ۶۶٪ (۲۳ فعل) فرایند رابطه‌ای ۲۰٪ (۷ فعل)، فرایند ذهنی ۸٪ (۳ فعل)، فرایند رفتاری ۳٪ (۱ فعل)، فرایند کلامی ۳٪ (۱ فعل) و فرایند وجودی ۰٪ را به خود اختصاص داد. از میان ۷ فعل فرایند رابطه‌ای ویژگی‌بنیان، ۴ فعل تأکیدی، ۲ فعل موقعیتی و ۱ فعل فرایند رابطه‌ای ویژگی‌بنیان ملکی بود. توصیف سید، ویرانی‌های این رویداد و پدیده‌های طبیعی مانند باران می‌تواند توجیهی برای بسامد بالای فرایند مادی و رابطه‌ای باشد.

از نقاط قوت دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی این است که در متون گویشی و داستان‌های شفاهی و روایی نیز قابل بررسی است. چنان‌که به گفته هلیدی (۱۹۷۸: ۳۹-۴۰) این دستور می‌تواند تمامی واحدهای یک زبان، بندها، جمله‌ها و غیره را هم‌چون پیکره نظام‌مند نقش‌ها تعبیر و تفسیر کند. در پژوهش حاضر نیز مشاهده شد با کمک دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی می‌توان علاوه بر زبان‌های رسمی، گویش‌ها و زبان‌های بومی را که معمولاً دارای صورت گفتاری و محاوره‌ای هستند، نیز بررسی کرد. بدین لحاظ، در پژوهش حاضر روایتی از داستان وقوع سید ۶۰ سال پیش شهر برزک مورد بررسی قرار گرفت. تحلیل ۳۵ بند از زبان راجی برزکی پاسخ‌هایی برای پرسش‌های مطرح شده در ابتدای مقاله ارائه کرد:

- از میان ۳۵ بند بررسی‌شده، فاعل در ۳۳ بند غایب بوده است و در ۲ مورد فاعل و گوینده یکسان بوده‌اند. از میان بندهای بررسی‌شده داستان سید یکی از فعل‌ها دارای قطبیت منفی و ۳۴ فعل دارای قطبیت مثبت هستند.
- بررسی ۳۵ بند از زبان راجی برزکی نشان داد که فرایند مادی با ۶۶٪ (۲۳ فعل) رخداد پربسامدترین فرایند است. درصد رخداد سایر فرایندها عبارتند از رابطه‌ای ۲۰٪ (۷)

فعل)، ذهنی ۸٪ (۳ فعل)، رفتاری ۳٪ (۱ فعل)، کلامی ۳٪ (۱ فعل) و فرایند وجودی ۰٪.

همان‌طور که از نتایج به‌دست‌آمده می‌توان دریافت، فرآینقش بینافردی (و نقش فاعل و خودایستا در آن) نه تنها در زبان‌های معیار، بلکه در گونه‌های بومی نیز برای تعامل با دیگران، برقراری و حفظ ارتباط، تحت تأثیر قراردادن رفتار سایرین، بیان دیدگاه شخصی خود و درک یا تغییر دیدگاه‌های دیگران بسیار حائز اهمیت است. عمده‌ترین هدف تعامل در تمام گفت‌وگویی که در بخش تحلیل داده‌ها از نظر گذشت ارائه‌دادن و دریافت‌کردن بین گوینده و مخاطب بود. از منظر فرآینقش تجربی نیز در کل داستان از زبان برای گفت‌وگو در مورد تجربیات گوینده از جهان استفاده شده است و رویدادها، حالت‌ها و عناصر مرتبط توصیف شدند. همچنین در این فرآینقش نوع فرایندی که به کار می‌رود مهم است و بنا بر نتایج به‌دست‌آمده، بسامد بالاتر سه فرایند اصلی (مادی، رابطه‌ای و ذهنی) نسبت به سه فرایند فرعی (رفتاری، کلامی و وجودی) نشان‌دهنده نوع نگرش و تجربیات گوینده از یک سو و موضوع و محتوای گفت‌وگو از سوی دیگر است. رویکرد هلیدی با تحلیل‌های معنایی-نقشی تاکنون در چندین زبان دنیا محک زده شده و در این پژوهش نیز نشان داده شد که می‌توان رهیافت‌های این نظریه را به گویش‌ها و زبان‌های محلی که معمولاً گفتاری و غیررسمی هستند، نیز تعمیم داد. به این ترتیب کارایی نظریه بررسی شد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی فهرست منابع

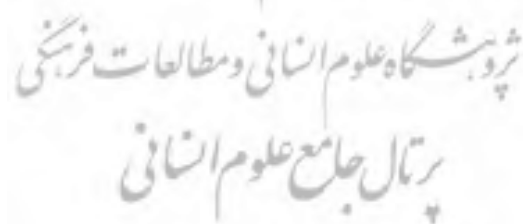
- ابوالحسنی، زهرا. میرمالک ثانی، مریم. (۱۳۸۷). بررسی کتاب‌های درسی دانشگاهی بر اساس نظریه نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی و مقایسه آن با متون همسان غیردرسی. سخن سمت. (۲۰)، صص. ۱۲۹-۱۴۳.
- اعلایی، مریم. آفاکل‌زاده، فردوس. دبیرمقدم، محمد. گلفام، ارسلان. (۱۳۸۹). بررسی تبادل معنا در کتاب‌های درسی علوم انسانی: در چارچوب دستور نظام‌مند نقش‌گرای هلیدی از منظر فرآینقش بینافردی (رویکردی نقش‌گرا). پژوهش زبان و ادبیات فارسی. (۱۷)، صص. ۲۱۱-۲۲۸.
- بازبندی، حسین. صحرايي، رضامراد. (۱۳۹۴). تحلیل فرآینقش میان‌فردی در نص و نقش آن در ترجمه قرآن. مطالعات ترجمه قرآن و حدیث. ۲ (۳)، صص. ۱-۲۵.

- پهلوان‌نژاد، محمد. وزیرنژاد، فائزه. (۱۳۸۸). بررسی سبکی رمان «چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم با رویکرد فرانش بینافردی نظریه نقش‌گرایی. *ادب‌پژوهی*. (۷ و ۸)، صص. ۷۷-۵۱.
- دبیرمقدم، محمد. (۱۳۹۲). *رده‌شناسی زبان‌های ایرانی*. جلد اول. تهران: سمت.
- دبیرمقدم، محمد. (۱۳۹۳). *زبان‌شناسی نظری: پیدایش و تکوین دستور زایشی*، ویراست ۳. تهران: سمت.
- دستجردی کاظمی، مهدی. (۱۳۹۰). توصیفی از گفتار دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی در نظریه نقش‌گرایی نظام‌مند هلیدی: فرانش متنی. *زبان‌پژوهی*. (۵)، صص. ۹۱-۱۳۱.
- راسخ‌مهند، محمد. (۱۳۹۱). واژه‌بست‌های ضمیری در گویش رایجی (آران و بیدگل)، *ویژه‌نامه نامه فرهنگستان (زبان‌ها و گویش‌های ایرانی)*. (۱)، صص. ۱۶۱-۱۷۲.
- رمضانی، احمد، رستم‌بیک تفرشی، آتوسا. (۱۳۹۴). تحلیل متن کتاب زبان انگلیسی هفتم بر مبنای دستور نقش‌گرایی نظام‌مند هلیدی. *پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*. (۳)، صص. ۵۹-۷۶.
- صادقی، علی‌اشرف. (۱۳۹۳). گویش برزک کاشان. *دومین همایش بین‌المللی زبان‌ها و گویش‌های ایرانی: گذشته و حال*. تهران: دائره‌المعارف بزرگ اسلامی.
- صفایی اصل، اسماعیل. (۱۳۹۸). *رده‌شناسی نظام مند بندهای مادی در زبان فارسی*. *جستارهای زبانی*. ۱۰ (۳)، پیاپی ۵۱، صص. ۲۷-۴۲.
- صناعتی، مرضیه. (۱۳۸۶). *مفهوم‌شناسی در واژه‌سازی زبان فارسی*. پایان‌نامه دکتری. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- عابدین، پونه. دبیرمقدم، محمد. (۱۳۹۹). بازنمایی وجه فعلی در مقدمه شاهنامه ابومنصوری: مقایسه رویکردی سنتی و نظریه نقش‌گرا در باب وجه. *علم زبان*. انتشار آنلاین. http://ls.atu.ac.ir/article_10940.html
- کلانترضایی، عبدالرحیم. (۱۳۷۸). *تاریخ کاشان*. تهران: سپهر.
- کلباسی، ایران. (۱۳۸۸). *فرهنگ توصیفی گونه‌های زبانی ایران*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- محمدی، رضا. صباغ جعفری، سیدمرتضی. بازوبندی، حسین. شجاعی، زینب. (۱۳۹۸). بررسی شیوه‌های تبادل معنا در جملات قصار نهج‌البلاغه بر مبنای رویکرد نقش‌گرایی نظام‌مند هلیدی (۲۰۱۴). *پژوهش‌نامه علوی*، ۱۰ (۱۹)، صص. ۱-۳۰.
- مصطفوی، پونه. صنعتی، مرضیه. (۱۳۹۵). بررسی سبکی یک داستان کوتاه معاصر از منظر نقش‌گرایی هلیدی، *مجله زبان و زبان‌شناسی*. ۲۳ (۱۲)، صص. ۱۳۱-۱۵۶.
- مهاجر، مهران. نبوی، محمد. (۱۳۷۶). *به سوی زبان‌شناسی شعر: رهیافتی نقش‌گرا*. تهران: نشر مرکز.

Achugar, M., & Colombi, M. C. (2009). Systemic functional linguistic explorations into the longitudinal study of advanced capacities: The case of Spanish heritage language learners. In *The longitudinal study of advanced L2 capacities* (pp. 52-73). Routledge.

- Borjian, H. (2009). Median succumbs to Persian after three millennia of coexistence: Language shift in the Central Iranian Plateau. *Journal of Persianate Studies*, 2(1), pp. 62-87.
- Halliday, M. A. K. (1978). *Language as Social Semiotics*, London: Edward Arnold.
- Halliday, M. A., & Matthiessen, C. M. I. M. (2004). *An introduction to functional grammar*, 3rd edition. London: Edward Arnold.
- Halliday, M. A., Matthiessen, C. M. (2014). *An introduction to functional grammar*. Routledge.
- Hu, X. (2017). Experimental metafunction study of ode to the West wind and its chinese translations. *English Language and Literature Studies*, 7(2), pp. 151-155.
- Krahnke, K. (1976). *Linguistic Relationships in Central Iran*. Ph.D. dissertation, University of Michigan.
- Thomson, J. (1997). Application of systemic functional linguistics to the description of narrative abilities in children. In *Speech Pathology Australia National Conference*, Canberra (March).
- Yarshater, E. (1974). *The Jewish communities of Persia and their dialects*. Imprimerie Orientaliste. In Ph. Gignoux and A. Tafazzoli, eds., *Mélanges Jean de Menasce*, Louvain, pp. 455-466.

Interpersonal and Experiential Metafunctions in the Narrative Text of the Raji (Rayeji) Language of Barzok

Marziye Sanaati
Mahnaz Talebi-Dastenaei

Abstract

This study aims to analyze the clauses of Barzoki language from the perspective of two metafunctions (interpersonal and experiential) and the intention is to measure the semantic analysis of Halliday's Systemic Functional Grammar of this kind of language, which, like many local dialects or languages, has only a spoken and conversational form. For this purpose, according to the Interpersonal meta-functional analysis, the subject, finite elements, and the type of clauses and based on the experiential metafunction, the frequency, and type of processes of Raji Barzoki are examined. Barzoki Rayeji (Raji) is one of the endangered Iranian languages which is spoken in Barzok (a city that is 50 Km far from Kashan). This study is descriptive-analytic. The data were obtained from the interview with a female native speaker 83-year-old and 2 male native speakers 82 and 64-year-old From Barzok city. By studying 35 clauses of the oral narrative on the subject of the flood of 60 years ago in Barzok, the results indicate that the material process with 66% (23 verbs) is the most frequent event in the experiential metafunction. The occurrence of other processes is relational process 20% (7 verbs), mental process 8% (3 verbs), behavioral process 3% (1 verb), verbal process 3% (1 verb), and existential process 0%. Interpersonal meta-functional analysis of these clauses show that among the 35 clauses, 34 clauses are declarative and 1 clause is imperative; the subject is absent in 33 clauses and only in two clause subject and speaker are the same. Also in 35 verbs of the clauses, 33 verbs have the past tense (28 verbs with simple past tense and 5 verbs with a past continuous verb) and 2 verbs with the present tense.

Keywords: Systemic Functional Grammar, Experiential Metafunction, Interpersonal Metafunction, Rayeji Language of Barzok